

ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ

УДК 316.647.6:316.62:654.19-153.6(045)

Барчі Б.В.

**кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології
Мукачівського державного університету**

Королович І.В.

**магістр спеціальності «Психологія»
Мукачівський державний університет**

ВПЛИВ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ КОНФОРМНОСТІ ПІДЛІТКІВ

У статті розглянуто вплив ЗМІ на формування особистості. Проаналізовано сутність феномену конформізму в контексті проблеми інформаційного перенасичення. Проведено діагностику проявів конформності у підлітків. Розглянуто мотиваційні чинники конформної поведінки і їх зв'язок зі ЗМІ.

Ключові слова: конформізм, дослідження, ЗМІ, підлітки, школярі.

Сучасний динамічний час перенасичений інформацією, засоби масової інформації вже давно стали невід'ємною частиною життя сучасного суспільства.

Людині важко охопити весь об'єм інформації, так як складно її перевірити. В таких випадках зручно використовувати досвід, думку інших, або групи, беручи до уваги те, що більшість не може помилятися. Саме за таких умов виникає ефект «конформності» - підлеглість, підпорядкованість думці інших, тиску групи.

Метою нашого дослідження було дослідити вплив ЗМІ на формування конформності підлітків.

Неможливо уявити собі сучасний світ без реклами, нею нині просякнуті всі сфери життя. Але бездумно сприймаючі рекламні слогани і ролики, ми рідко замислюємося про її справжню суть. Реклама, як відомо, рушій торгівлі. Вона допомагає дізнатися про нові товари і послуги, зорієнтуватися в безмежному морі виробництва і споживання. Та реклама не лише інформує. Фахівці стверджують, що вона – могутній засіб впливу і маніпуляції людиною. Вона здатна формувати і змінювати світогляд і поведінку людей. Саме тому науковці нині так ретельно вивчають це явище [1].

На сьогоднішній день ЗМІ доволі активно впливають на різні аспекти суспільного життя. Навіть формування моральних норм, зразків соціальної поведінки, ціннісних орієнтацій та ідеалів не відбувається без участі засобів масової інформації.

Особливо чутливими до даного явища є підлітки. У своїй роботі шкільний психолог або соціальний педагог часто стикаються з проблемами неконструктивної поведінки учнів старших класів: маніпулюванням, примушуванням однолітків. Все це є наслідками конформізму.

Аналіз відповідної літератури доводить, що конформізм детермінований віковими особливостями підлітків (Е. Еріксон, І. Кон, Х. Ремшмідт, Д. Фельдштейн та ін.). Конформна поведінка була об'єктом дослідження таких психологів, як Е. Берн, М. Джеймс, Д. Джонгвард, А. Добровіч, Е. Доценко, У. Новак, Е. Фромм та ін. [2].

Водночас більш глибокий аналіз окресленої проблеми демонструє, що науковці ретельно досліджували саме зміст поняття «конформізм», його види. Питання вивчення методичних аспектів навчання опору маніпулюванню у групі підлітків потребує деталізації та більш глибокого дослідження. Тому мета нашого дослідження – вивчення психологічних особливостей конформної поведінки сучасних учнів старших класів, та впливу ЗМІ у формуванні конформності.

Узагальнення теоретичних досліджень підкреслює, що надмірно виражений конформізм – явище психологічно згубне, бо людина є, як «флюгер», слідує за груповою думкою, не маючи власних поглядів, виступаючи маріонеткою в чужих руках, або реалізує себе як лицемірного пристосуванця, здатного багаторазово змінювати зовнішню поведінку відповідно з тим, «звідки вітер дме» в даний момент, на догоду «сильним світу цього». На думку психологів, багато людей тоталітарної держави виховуються у напрямку підвищеного конформізму. Про те, конформізм має позитивні маркери, а саме він може бути: як механізм згуртування груп людей, суспільства; механізм передачі соціального спадщини, культури, традицій, соціальних зразків поведінки, соціальних установок, що, як ми бачимо, в свою чергу є «заслугою» ЗМІ [3].

Однак, проведені соціологічні дослідження свідчать про неоднозначний вплив засобів масової інформації на формування свідомості молоді. Досить часто телевізійні канали та інші медіазасоби маніпулюють дитячою свідомістю, подаючи в позитивному світлі зразки агресивної, користолубної, егоїстичної поведінки.

В Україні стан інформаційного середовища з точки зору його впливу на особистісний розвиток не можна вважати прийнятним. Інформаційний простір

екстенсивно розширюється, продовжується стрімкий розвиток різноманітних каналів комунікації. Але з точки зору розвитку особистості та її інформаційної безпеки ці канали несуть велику кількість негативної, неточної й деструктивної інформації [4].

Російський дослідник А. Журін пише, що вплив ЗМІ на школярів майже неможливо зупинити, тому «...необхідно навчити дітей відділяти зерно від половини, зробити засоби масової інформації не суперником, а союзником учителя». Це дасть змогу дітям виважено підходити до медійних повідомлень, не вірити їм наосліп.

До мас-медіа відносять: установи (телестудії, радіостанції), жанри (газети, журнали), технології (факс, радіо, Інтернет тощо), які забезпечують масову комунікацію.

Засоби масової інформації – технічні засоби (преса, радіо, кінематограф, телебачення, Інтернет), за допомогою яких поширюється інформація (знання, стереотипи, ціннісні орієнтації, моральні і правові норми тощо) на кількісно великі розосереджені аудиторії [4].

Ні для кого не секрет, що у формуванні свідомості та поведінки сучасної молоді величезну роль відіграє те, що вони бачать на екранах, зокрема телевізійних. Саме від того, як вони сприймають мас-медійний «продукт» можна говорити і про шляхи впливу: індуктивний чи дедуктивний.

Перший полягає в тому, що особистість, відштовхуючись від змісту конкретної інформації, узагальнює її і виводить загальне правило, принцип поведінки. Таким чином шляхом абстрагування від безпосереднього змісту розмови, кінофільму формуються загальні уявлення і схеми поведінки, «формули життя». Цікава позиція дітей: вони шукають у кіногероеві найбільш абстрактний образ, узагальнені ознаки життєвого успіху, які дають можливість створити свою багатоваріантну модель. Другий шлях полягає в конкретизації проблем, які прозвучали в телепередачі. Нерідко діти буквально без змін переносять побачене у власний життєвий досвід. Наївно-реалістичний характер сприйняття часто виводить дитину за межі тих аспектів проблеми, які розглядалися у передачі. Молодь, як правило, прагне знайти на телеекрані довірену особу, стати активним учасником теледіалогу, шукає особистісного контакту і легко бере участь у різних формах видовищного телеспілкування [5].

Аналіз причин та умов, що породжують протиправну поведінку неповнолітніх, свідчить, що поряд з іншими чинниками – кризою моралі, економічною нестабільністю, негативним впливом на неповнолітніх мікро середовища – суттєвого значення набуває такий чинник, як вплив засобів масової інформації. За даними дослідження, проведеного в Україні О.Ю. Дроздовим, існує кореляція між схильністю підлітків до перегляду "агресивної"

телепродукції, що демонструється українськими ЗМІ, та агресивною поведінкою в реальному житті. Так, в результаті соціально-психологічних досліджень, проведених в м. Чернігові та Чернігівській області серед підлітків різних соціальних груп, в тому числі і засуджених за різні злочини, було встановлено, що в середньому 52% піддослідних (девіантна молодь) подобається жанр бойовиків, герої яких сприймаються як моделі для наслідування. Серед підлітків недевіантної групи таких піддослідних було в середньому 40% [6].

Крім посилення агресивності, дослідники вказують на ще один негативний ефект впливу ЗМІ на соціалізацію молоді: відчуття відірваності від реального життя. У дитини, що знаходиться в телевізійній чи комп'ютерній віртуальній реальності, створюється враження, ніби вона безпосередньо бере участь у створених нею ж самою подіях, є головною дійовою особою подій. У цій ситуації дитина реалізується як *Homo probabilis* – людина Можлива чи Імовірна, весь час перебуває у стані напруги від розладу з самою собою [5].

Учасниками проведеного нами дослідження були учні 8-мих класів ЗОШ №1 м. Мукачеве. Діагностика проявів конформності проводилася за допомогою групових тестових методик: 14-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттела, тест «Діагностика міжособистісних відносин» Т. Лірі; анкетування.

Результати дослідження за методикою 14-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттела дозволили констатувати наступне. Високий ступінь конформізму притаманний 44 % респондентів, ці учні в свою чергу проводили більше часу за переглядом телевізійних передач, про що свідчать їх відповіді в анкеті.

Результати дослідження за методикою «Діагностика міжособистісних відносин» Лірі, також демонструють зазначену тенденцію. А саме, 33 % респондентів виявили високий ступінь конформізму. Це були ті ж учні, котрі і за тестом Кеттела демонстрували високі показники конформності: 22 % учнів отримали високі показники за особистісним профілем «підпорядковуваний», 11 % учнів за особистісним профілем «залежний».

Зазначене переконує про необхідність різних підходів щодо корекції конформної поведінки старшокласників. Перспективним напрямом подальшого дослідження буде вивчення мотиваційних чинників конформної поведінки і їх зв'язок з часом присвяченим «перегляду» ЗМІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барчі Б. В. Вплив соціальних мереж на формування та розвиток особистості / Б. В. Барчі, З. В. Лакатош // Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі: збірник тез

- доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (17-18 травня 2017 р.) / Гол. редкол. Т.Д.Щербан. - Мукачево : РВВ МДУ, 2017. - С.144-146.
2. Битянова М. Р. Запевать лучше хором? Еще раз о конформизме/ М. Р. Битянова // Школьный психолог. – 2002. – №1. – С.6-7.
  3. Бернс Р. Развитие «Я-концепции» и воспитание / Р. Бернс. - М.: Прогресс. – 1986. – 367с.
  4. Журин А.А. Информационная безопасность как педагогическая проблема / А.А. Журин // Педагогика. – 2001.– № 4.– С. 48-55.
  5. Иванова Л.А. Роль средств массовой коммуникации в воспитании подрастающего поколения /Л.А. Иванова // Вопросы педагогического образования. – Иркутск: ИПКРО, 2005. Вып.16. – С. 251-259.
  6. Снігульська В. Телебачення – інформаційний помічник чи джерело агресії / В. Снігульська // Соціальний педагог. – 2007. – № 9. – С. 50-53.

The article deals with the influence of the media on personality formation. The essence of the conformism phenomenon in the context of the problem of information glut has been analyzed. Diagnosis of conformal manifestations in adolescents has been performed. The motivational factors of conformal behavior and their relation to the media have been considered.

Key words: conformism, research, media, teenagers, students.

УДК 316.612:654.19:159.923(045)

Барчі Б.В.

**кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології,
Мукачівського державного університету**

Стретович Ю.О.

**магістр спеціальності «Психологія»,
Мукачівський державний університет**

ВПЛИВ ЗМІ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуті особливості впливу ЗМІ на розвиток психіки особистості, зокрема підлітка. Розкриті основні групи наслідків впливу ЗМІ на особистість, індикатори залежності від ЗМІ і профілактика та реабілітація психологічної залежності від медіа продукції.

Ключові слова: ЗМІ, медіа залежність, Інтернет, телебачення, мережа, підлітковий вік.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>